

Nr 71.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till Hunserödsbäckens regleringsföretag i Munka-Ljungby socken av Kristianstads län; given Stockholms slott den 28 januari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FÖRSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför:

Den 23 februari 1923 beviljade Kungl. Maj:t till Hunserödsbäckens regleringsföretag av år 1920 i Munka-Ljungby socken av Kristianstads län dels statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget med 21,960 kronor och dels lån från odlingslånefonden med 43,920 kronor, varjämte Kungl. Maj:t i samband härmed fastställde arbetsplan för företaget.

Vid arbetsplanens fastställande beräknades båtnaden genom företaget till 76,416 kronor 24 öre, varav lånesökandenas andel utgjorde 75,870 kronor 16 öre. I en vid intressenternas framställning om statsunderstöd fogad utredning av vederbörande förrättningsman beräknade denne kostnaden för företaget till 72,249 kronor 93 öre. Med hänsyn till att vid tiden för ärendets be-

handling arbetspriserna voro i fallande, ansågs en reducering av den i förslaget beräknade kostnaden böra ske till 66,349 kronor 93 öre. De slutliga kostnaderna för företaget uppgingo till 90,214 kronor 28 öre.

I anledning härav beviljade Kungl. Maj:t den 21 november 1925 efter särskild framställning från företagets intressenter ytterligare lån från odlingslånefonden med 9,180 kronor. Till företaget har sålunda utgått statsunderstöd med sammanlagt 75,060 kronor, varav 21,960 kronor såsom bidrag utan återbetalningsskyldighet och $(43,920 + 9,180 =)$ 53,100 kronor såsom lån.

Sedan det visat sig, att det för vissa intressenter i företaget mötte svårighet att fullgöra dem åliggande amortering av lånen medgav Kungl. Maj:t den 17 november 1933 visst kortare anstånd med erläggande av under år 1933 till betalning förfallna delar av sagda intressenter påförda annuiteter å det den 23 februari 1923 beviljade lånet.

Vidare medgav Kungl. Maj:t den 9 mars 1934 dels uppskov under ett år med erläggande av en var av de annuiteter, som för vissa fastigheter från och med 1933 förfallit eller förfölle till betalning å de jämlikt Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 23 februari 1923 och den 21 november 1925 till företaget beviljade lånen, dels ock räntefrihet under uppskovstiden å samma fastigheters andelar i oguldna kapitalskulden å sagda lån.

Den 5 oktober 1934 medgav Kungl. Maj:t ytterligare dels vissa delägare i företaget ej mindre förnyat anstånd under ett år med erläggande av en var av de annuiteter, som för deras fastigheter från och med 1933 förfallit eller förfölle till betalning å förenämnda båda lån än även räntefrihet under uppskovstiden å samma fastigheters andelar i oguldna kapitalskulden å lånen, dels ock vissa andra delägare ej mindre anstånd under ett år med erläggande av en var av de annuiteter, som för deras fastigheter från och med år 1934 förfölle till betalning å nämnda lån, än även räntefrihet under uppskovstiden å samma fastigheters andelar i oguldna kapitalskulden å lånen.

Slutligen medgav Kungl. Maj:t den 27 september 1935 dels vissa delägare anstånd under ytterligare ett år med erläggande av en var av de annuiteter, som för deras fastigheter från och med år 1933 förfallit eller förfölle till betalning å de båda till företaget beviljade lånen, ävensom räntefrihet under uppskovstiden å samma fastigheters andelar i oguldna kapitalskulden å lånen, dels ock vissa andra delägare anstånd under ytterligare ett år med erläggande av de annuiteter, som för deras fastigheter från och med år 1934 förfallit eller förfölle till betalning å nämnda lån, liksom även räntefrihet under uppskovstiden å samma fastigheters andelar i oguldna kapitalskulden å lånen.

I en i oktober 1936 dagtecknad skrift har styrelsen för *Hunserödsbäckens regleringsföretag* anhållit, att delägarna i företaget måtte befrias från skyldigheten att återbetala så stor del av de till företaget beviljade lånen, som motsvarar skillnaden mellan de verkliga kostnaderna för företaget och de kostnader, som företagets utförande skulle draga enligt de vid tiden för ansökningen gällande arbetspriser.

Till stöd för sin hemställan har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Hunserödsbäckens regleringsföretag hade planlagts redan år 1918. Kristidens svårigheter beträffande anskaffande av livsmedel och statsmakternas intresse att öka produktionen av jordbruksprodukter hade påverkat intressenterna vid företagens igångsättande. Den 15 april 1918 hade 24 markägare begärt förordnande för vederbörande statens lantbruksingenjör att enligt dikningslagen förrätta syn. Den 10 april 1919 hade sådan syn verkställt, och den 2 augusti 1920 hade kostnadsberäkningarna och övriga handlingar varit fullt färdiga. Arbetet med företaget hade påbörjats år 1920. Arbetet hade bedrivits med största skyndsamhet och varit i huvudsak utfört 1921. Under detta år hade delägarna i företaget även ansökt om lån och bidrag av allmänna medel. Att märka vore, att arbetspriserna sagda år visserligen börjat sjunka, men att de likväl varit onormalt höga.

Kostnaderna hade åren 1919—1920, då planen för företaget upprättats, beräknats till 106,398 kronor. I ett nytt kostnadsförslag år 1922, vilket uppgjorts i anledning av de då sänkta arbetspriserna, hade kostnaden beräknats till 73,249 kronor 93 öre. Vid behandlingen av ärendet hade vederbörande myndighet beräknat kostnaderna till 66,349 kronor 93 öre. På grundval av sismännda beräkning hade lån och anslag beviljats.

Emellertid hade verkliga kostnaden för företaget uppgått till 90,214 kronor 28 öre, därav för dikningsarbeten och ersättning för sänkning av en fördämning i vattendraget 82,394 kronor. Delägarna i företaget hade sammanlagt 16,671 kronor 59 öre. De vore alla småbrukare. Knappast någon brukade över 10 hektar åker. Flera av dem befunno sig i små ekonomiska omständigheter och hade därför tidigare nödgats begära anstånd med erläggande av annuiteterna. Sådant anstånd hade även medgivits. När de fastställda annuiteterna skulle börja att erläggas, torde flera av delägarna råka i allvarliga ekonomiska svårigheter. Ett fortsatt uppskov vore därför för de sämst ställda välbehövligt, men en sådan frist hjälpte dock allenast för tillfället. En verkligt bestående hjälp syntes därför kunna ernås endast genom nedskrivning av statslånebeloppet.

Vid skrivelsen har styrelsen för ifrågavarande regleringsföretag fogat ett den 11 september 1936 dagtecknat yttrande av *statens lantbruksingenjör L. Holmström*. I detta yttrande har anförts, bland annat, följande.

För att visa hur kristiden verkat på kostnaden för dikningsarbeten hade verkställt beräkning av kostnaderna för företaget enligt nuvarande priser. Slutsumman hade då blivit 54,063 kronor. Denna borde jämföras med den verkliga kostnadssumman å 90,633 kronor. Företaget hade alltså enligt nuvarande priser kunnat utföras för ett belopp, som med omkring 40 procent understeg den verkliga kostnaden.

Företaget hade varit av mycket stor betydelse för det avdikningsområde det omfattade och skillnaden i kultur före och efter dess utförande vore synnerligen anmärkningsvärd, men kunde naturligtvis bedömas endast av personer, som kände till förhållandena före företagens utförande. Förr eller senare hade det otvivelaktigt kommit till utförande. Nu inträffade detta vid en tidpunkt, då statsmakterna med alla medel sökt stimulera åtgärder för produktionens ökande och då kostnaderna, jämförda med varupriser, vore av ringa betydelse. Att företagens ekonomi kommit på sned vore alltså en följd av omständigheter varöver delägarna ej kunnat råda och ej en följd därav, att företaget skulle varit obefogat. Den ovanligt stora och lofvärda omsorg, varmed sakägarna underhållit i företaget ingående kanaler, tydde också på, att de vore medvetna om betydelsen av dessa för deras åkerkultur. Den årliga annuiteten å lånet vore för låntagarna besvärande. Enligt de fastställda fördelningstabellerna växlade dessa i storlek för olika låntagare med lägst 2 kro-

nor 50 öre och högst 289 kronor 4 öre. Hade normala tider varit rådande vid företagens utförande, borde dessa summor varit omkring 40 % lägre. En avkortning av lånesumman vore rättvis särskilt med tanke därpå, att flertalet låntagare vore småbrukare, vilka genom skuldsättning kommit i besittning av sina fastigheter.

Jag torde i detta sammanhang jämväl få omnämna, att *vissa delägare i företaget* i en den 20 augusti 1937 inkommen ansökan anhållit om anstånd med erläggande av annuiteterna å de företaget beviljade lånen även för 1937.

Över framställningen från styrelsen för regleringsföretaget hava yttranden avgivits av länsstyrelsen den 31 december 1936, lantbruksstyrelsen den 20 februari 1937 och statskontoret den 14 september samma år.

Länsstyrelsen har — under återopande av en av länsstyrelsen verkställd utredning rörande delägarnas ekonomiska förhållanden — anfört, bland annat, att av denna utredning framginge, att flertalet av delägarnas ekonomiska ställning vore sådan, att de endast med största svårighet kunde fullgöra sin återbetalningsskyldighet. Med hänsyn härtill ävensom på grund av övriga i ärendet utredda förhållanden har länsstyrelsen ansett önskvärt, att samtliga delägare bereddес lättnad i sin återbetalningsskyldighet. På grund av de konsekvenser av prejudicerande art ett bifall till framställningen skulle medföra har länsstyrelsen dock icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till densamma. Länsstyrelsen har emellertid ifrågasatt, huruvida icke viss lättnad skulle kunna beredas intressenterna i företaget genom en utsträckning av tiden för återbetalningsskyldighetens fullgörande.

Lantbruksstyrelsen har tillstyrkt, att ansökningen måtte så bifallas, att för nedskrivning av det till företaget den 21 november 1925 beviljade lånet från odlingslånefonden å 9,180 kronor finge från avdikningsanslaget anvisas ett statsbidrag av 7,820 kronor.

Lantbruksstyrelsen har till stöd för sitt förslag anfört, bland annat, följande.

Företaget omfattade en areal av 119.53 hektar, varav 91.82 hektar åker samt 27.71 hektar äng och odlingsmark. Av sagda areal innehade låntagarna 117.74 hektar, varav 91.57 hektar åker samt 26.17 hektar äng och odlingsmark.

Jämmt fördelad på den av företaget beroende marken uppginge den slutliga kostnaden för detsamma till ett belopp av omkring 755 kronor per hektar.

Enligt från statskontoret inhämtad uppgift utgjorde annuiteten å 1923 års lån 2,919 kronor 80 öre och å 1925 års lån 610 kronor 29 öre eller tillhoppa 3,530 kronor 9 öre. Jämmt fördelat på låntagarnas i företaget ingående areal motsvarade detta belopp en årlig utgift under amorteringstiden av i runt tal 30 kronor per hektar.

Sistnämnda belopp vore omkring tre gånger större än vad annuiteten å avdikningslån i medeltal plägade uppgå till. Då låntagarna i regel vore småbrukare och uppgåves i flertalet fall hava mindre god ekonomi, syntes det uppenbart, att fullgörandet av dem åvilande amortering i allmänhet måste anses betungande. Ifrågavarande företag hade planerats under kristiden, då alla till buds stående medel ansåges böra utnyttjas för möjliggörande av vårt lands självförsörjning. Skäl syntes sålunda tala för att, utöver vad redan skett, låntagarna bereddес lättnad i fullgörandet av återbetalning av ifrågavarande lån.

Lantbruksstyrelsen ville emellertid starkt ifrågasätta lämpligheten av att storleken av eventuellt ytterligare understöd till företaget bestämdes efter de

i ansökningen angivna grunder. Det skulle nämligen leda till mycket vittgående konsekvenser, därest i förekommande fall en omräkning skulle vid en godtyckligt vald tidpunkt kunna ske av tidigare beviljade statsunderstöd. Styrelsen kunde därför för sin del icke förorda denna väg för beräkningen av ytterligare understöd.

Däremot vore en med hänsyn till konsekvenserna mindre framträdande risk förenad med en beräkningsgrund, innebärande att för det belopp, varmed företagens verkliga kostnader överstege de vid arbetsplanens fastställande beräknade, skulle utgå statsunderstöd till företaget enligt samma grunder som de, vilka tillämpats vid beviljande av understöd i samband med fastställelse av arbetsplanen. I nu förevarande fall kunde icke ifrågakomma någon höjning av statslånet, varför eventuellt understöd borde utgå enbart såsom statsbidrag. Skillnaden mellan de verkliga och de beräknade kostnaderna utgjorde för företaget i dess helhet (90,214:28—66,349:93 =) 23,864 kronor 35 öre. I detta sammanhang borde emellertid hänsyn tagas allenast till låntagarnas andel i nämnda merkostnad, vilken andel utgjorde i runt tal 23,460 kronor. Det tidigare beviljade statsbidraget hade utgått med belopp, motsvarande $\frac{1}{3}$ av den beräknade kostnaden. Det nu ifrågasatta ytterligare bidraget syntes sålunda kunna beräknas till $\frac{1}{3}$ av låntagarnas nyssberörda merkostnad eller till 7,820 kronor.

Statskontoret har med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst om de kostnader, som ifrågavarande regleringsföretag föranlett, och den ekonomiska ställning, vari flertalet av intressenterna i företaget befunne sig, icke velat motsätta sig förslag om beviljande av ytterligare statsbidrag till företaget med 7,820 kronor för nedskrivning av statslånet å 9,180 kronor.

Av utredningen torde framgå, att de verkliga kostnaderna för utförande av ifrågavarande regleringsföretag på grund av förhållanden, varöver intressenterna icke kunnat råda, blivit avsevärt högre än de beräknade kostnaderna. Till följd härav hava delägarna drabbats av en betydande skuldbörda. I betraktande av berörda omständigheter och med hänsyn till den ekonomiska belägenhet, vari vissa av torrlägningsföretagets delägare befinna sig, synas billighetsskäl tala för att ytterligare statsunderstöd beredes företaget. Statsunderstödet torde på sätt lantbruksstyrelsen föreslagit böra få formen av bidrag för minskning av företagens skuld till staten å det den 21 november 1925 beviljade lånet från odlingslånefonden å 9,180 kronor. Den beräkningsgrund, som lantbruksstyrelsen tillämpat för bestämmande av bidragets storlek, kan jag biträda. Från avdikningsanslaget torde alltså för nedskrivning av nyssnämnda lån böra anvisas ett belopp av 7,820 kronor. Här för torde fordras riksdagens medgivande. Beloppet torde icke böra inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för visst år bevilja jämlikt gällande bestämmelser för avdikningsanslagets användning.

Beredningen av vissa delägars ansökan om anstånd med betalning av förfallna annuiteter å företaget beviljade lån är ännu icke slutförd. Sedan så skett, torde jag ånyo få anmäla frågan därom för Kungl. Maj:ts prövning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

Kungl. Maj:ts proposition nr 71.

att till nedskrivning av det till Hunserödsbäckens regleringsföretag av år 1920 den 21 november 1925 beviljade lånet från odlingslånefonden må från statens avdikningsanslag till företaget anvisas ett statsbidrag av 7,820 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Sandström.